

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Valeria Četić

**Stigmatizacija istospolno usmerjenih na področju reproduktivnih in starševskih
pravic**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Valeria Četić

Mentorica: izr. prof. dr. Alenka Švab

**Stigmatizacija istospolno usmerjenih na področju reproduktivnih in starševskih
prav**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

ZAHVALA

Posebna zahvala gre mojim staršem in bratu Jesenku, ker so oni tisti, ki so mi brezpogojno nudili ljubezen, podporo in mi dajali navdih, da zmorem v življenju vse. Ste moja največja gonilna sila in tista svetla luč, ko se vse ostalo zdi temno. Diplomo posvečam prav vam, saj brez vas tega dela sploh ne bi bilo. Naj bo to le majhna zahvala za vse, kar ste mi vi nudili do zdaj.

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Alenki Švab, za vse strokovne nasvete, neprecenljive napotke in vodstvo.

Evi Gračanin, ki me je s svojim znanjem, sposobnostjo in prijetno osebnostjo več kot navdušila ter bila vedno pripravljena svetovati in pomagati.

Hvala vsem norim in tistim malce manj norim, a iskrenim prijateljem ter prijateljicam, ki so me podpirali, mi pomagali in nasmeljali, ko je bilo to najbolj potrebno. Vesela sem, da me obdajajo posamezniki s pozitivno energijo in nesebično podporo.

In tebi, dragi moj Tiso, za vso ljubezen, potrpežljivost in podporo, ki mi jo nudiš že vsa ta leta. Hvala, ker si mi pomagal, usmerjal in verjel vame, ko se sama nisem. Prav ti si ta, ki da vsemu temu končni smisel...

Stigmatizacija istospolno usmerjenih na področju reproduktivnih in starševskih pravic

Geji in lezbijke so še dandanes v naši družbi močno stigmatizirana, neenakopravna in nevidna subkultura. Prevladuje heteronormativni družbeni kontekst, ki je tako zaradi zgodovinskih, tradicionalnih ter cerkvenih stališč še zmeraj močan. Izključuje homoseksualno skupnost do te mere, da so drugorazredni državljani, saj pri nas ta skupnost še zmeraj nima urejenega pravnega statusa. Z registracijo istospolnih zvez smo uredili določene pravice, še zmeraj pa so izključene pravice že obstoječih istospolnih družin z otroci. Otroci so najšibkejši člen, ki so zaradi svoje nekonvencionalne družine še posebej izpostavljeni stigmatizaciji. Prav odrekanje pravic tem otrokom je glavna težava, ki kaže nujnost zakonske ureditve razmer. Zatorej aktivisti že zadnji dve leti urgirajo k sprejetju predloga novega Družinskega zakonika. V svoji diplomski nalogi bom izpostavila heteronormativnost, ki še zmeraj narekuje predstavo, kakšna naj bi družina bila in s tem vsem atipičnim družinam, še posebej v primeru istospolnih družin, stigmatizira in onemogoča nemoteno življenje v naši družbi. Med drugim tudi odreka eno temeljnih človekovih pravic - izbiro.

Ključne besede: družina, družinski zakonik, istospolni partnerji, homofobija, temeljne človeške pravice.

The stigmatization of gay and lesbian couples in the field of parental and reproductive rights

Homosexuals present a stigmatized, unequal and a fairly invisible subculture in our society. This is due to the existence of the prevailing heterosexual societal context of heteronormativity which is embedded in the society through cultural, historic and religious traditions. Thus, such structure tends to exclude the homosexual community, which makes their members second-class citizens without an adequately arranged legal status. Even though certain rights have been included through a recent change in registration of civil partnerships for gay couples, there is still a lack of legal protection for children raised in gay and lesbian families, who are subject to significant social segregation. Different activist groups have been emphasizing the need to introduce a new Family Law, which would bring the necessary change and set certain legal boundaries for gay and lesbian families. The chapters below will address the concept of heteronormativity which presents the traditional image of family. It will also look at the impact this concept has on the development and welfare of atypical family forms, such as lesbian and gay families, who are still subject to discrimination and sexual segregation.

Key words: family; Family Code/Law, homosexual, homophobia, key human rights.

KAZALO

1	UVOD.....	6
2	ŽIVLJENJE ISTOSPOLNIH PARTNERJEV.....	8
2.1	Homoseksualnost skozi zgodovino.....	8
2.2	Življenje LGBT v Sloveniji danes.....	9
3	ISTOSPOLNE DRUŽINE KOT DRUŽBENI FENOMEN.....	11
3.1	Tradicionalni pritisk RKC.....	12
3.2	Možnosti istospolnih partnerjev za ustvarjanje družine.....	13
4	VZGOJA OTROK.....	13
4.1	Spolna identiteta.....	16
4.2	Vloga staršev.....	17
4.3	Pravice otrok.....	18
5	PRAVNI OKVIRI ISTOSPOLNIH DRUŽIN.....	18
5.1	Povzetek predloga novega Družinskega zakonika.....	20
5.2	Sprejem zakonika otežen - bojazen zatona družine.....	22
6	SKLEP.....	25
7	LITERATURA.....	27

1 UVOD

Gejevske in lezbične družine in partnerstva pa niso nastali v družbenem vakuumu, zato jih je treba razumeti v kontekstu vse večje pluralizacije družinskega življenja. Tudi ta ni izoliran ali enodimenzionalen pojav, saj je tesno povezana s številnimi spremembami, kot so upad števila formalnih zakonskih zvez, večanje števila kohabitacij, razvez in števila otrok, rojenih zunaj zakonske zveze, idr., ki so vse rezultat širših družbenih sprememb in gibanj v 20.stoletju (npr. Vpliv ženskega ter gejevskega in lezbičnega gibanja (Giddens 2000)).

Heteroseksualna družina predstavlja okvir, ideal, normativno držo v družbi, kakšna mora družina biti. Kljub dejstvu, da je tak tip družine v zatonu, se zdi, da je kakršenkoli odmik od tega "idealnega tipa" nepravilen in težko sprejet. Prav ta težnja po heteronormativni družbi in stigma homoseksualnosti je eden glavnih dejavnikov diferenciacije in nerazumevanje tega "tujega sveta", ki pa si prav zaradi vse močnejših globalnih in postmodernih sprememb utira svojo pot tudi v našo družbo. Spremenile so se vrednote in predstave o družinskem življenju, ki uvajajo nekatera ključna razlikovanja med današnjim in nekdanjim pojmovanjem družine (Švab in Urek 2006). Da pa so pritiski na istospolna partnerstva še kako prisotni, kažejo tudi študije (Švab in Kuhar 2005), ki kažejo, da so kljub izboljšanju položaja homoseksualnih družin istospolna partnerstva še zmeraj stigmatizirana.

Istospolne družine so postavljene v nezavidljiv položaj, ki se v različnih točkah ne more primerjati s stopnjo pravic, ki jih uživajo heteroseksualne družine. S tem, ko so v ta položaj postavljeni odrasli posamezniki, posledično podredimo in prikrajšamo tudi njihove potomce, bodisi biološke ali krušne otroke. V Ustavi RS zapisano, da je "država tista, ki varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere", iz katerega pa ni razvidno, da so te pravice odvzete istospolnim družinam (Ustava Republike Slovenije 2011).

Stigma je del njihovega vsakdana. Nosilec določene lastnosti, kot je spolna usmerjenost, je (trenutno) oteževalna okoliščina za eksistenco, ki pa ne bi smela predstavljati pravnih in socialnih ovir. To najbolje prikazuje podatek, da Slovenci ne želijo imeti homoseksualca za soseda – 56,2% (Švab in Kuhar 2005), obenem pa jih

95% nima nikakršnega stika s homoseksualci. Nepoznavanje izraža strah, strah pa ponavadi zavrnitev in nesprejemanje. Socialni stiki so potrebni, če želimo bolj tolerantno eksistenco in sobivanje. Znebiti se prav tega strahu je največja ovira pri sprejemanju in pojenjanju homofobije. Zavest po nujnosti pravne ureditve je med geji in lezbijkami v Sloveniji močno prisotna. Tu pa se seveda nadaljuje diskusija o starševstvu. Istospolni partnerji otroka ne morejo posvojiti, zato je razumljivo, da lezbijke vidijo način uresničitve svoje želje po alternativni družini prav v umetnem oplojevanju, ki je ob današnji tehnologiji in napredku, dostopno. Večji problem seveda pride, ko si otroka želi moški - gej, saj trenutno v Sloveniji te možnosti nimajo. Istospolno starševstvo je pri nas še vedno tabu, zato se tudi vse diskusije na temo alternativnega starševstva po navadi dogajajo v obliki zelo burnih, medijsko izpostavljenih razprav. Glavni argument nasprotnikov tovrstnih družin je varnost in skrb otrok, kar je seveda najbolj pomembna stvar, a po drugi strani so prav oni nasprotniki otrok, ki že zdaj živijo v istospolnih družinah, saj jim z zakonsko neizenačitvijo sami odrekajo prav te iste pravice. Argument "pravilna" vzgoja je največkrat poudarjen s strani Civilne iniciative, kar seveda implicira na obliko tradicionalno krščanske podobe družine in pravilnost te strukture. Je intima – intimna? Skrb in »moralna panika« so razlogi, ki naj bi posebljali neko mnenjsko večino, ki istospolne starše opredeljuje kot neprimerne starše. Njihova spolna opredelitev je že vnaprej obsojana in "tvegana" za otrokovo dobrobit, zato je so tveganja previsoka. S tem je ogrožena tudi njihova prihodnost, saj se morajo otroci iz takšnih družin soočiti s težkimi situacijami skozi celo življenje. Prav tako so ti argumenti prežeti s strahom in predsodki, kar se vidi tudi pri ostalih atipičnih družinah (enostarševske, krušne družine), le da smo nekatere od njih sčasoma že bolj ali manj sprejeli. Trenutno pa so na udaru istospolne družine, ki morajo opravičevati svojo eksistenco in se vedno znova dokazovati, da je tudi njihova družina primerna in da niso neprimerni starši zaradi svoje drugačnosti, v tem primeru spolne usmerjenosti. Pozablja se pomembnost kakovosti odnosov v družini, poudarja pa se sama oblika in tip družine.

Raziskovalna vprašanja se navezujejo prav na birokratsko problematiko, ki jo doživljajo homoseksualni pari, ko želijo postati starši (posvojitve, umetna oploditev). Srečajo se z vrsto pravnih in uradniških ovir, kar jih postavlja v neenakopraven položaj. Dotaknila se bom njihovega življenjskega sloga, kako in na kakšen način lahko funkcionirajo v družbi, ki je vseeno bolj netolerantna kot obratno, ter kako se

sami soočajo s takim položajem. Nadaljevala bom z možnostmi reprodukcije in možnostmi ustvarjanja družine. Stvar je še zmeraj zelo kočljiva in postavlja homoseksualno skupino v položaj, ko se mora boriti za osnovne človekove pravice. Sem spada nov predlog Družinskega zakonika, ki bo rešil večino težav istospolnih parov in družin. Pogajanja so težka in naporna, tako za predstavnike Civilne iniciative kot za poslance v parlamentu. Nenazadnje je tudi debata v javnosti zelo vroča in medijsko izpostavljena. Uspešno sprejet predlog bi pomagal umestiti to ranljivo družbeno skupino v bolj enakopraven položaj, vsaj na nivoju pravne ureditve v državi.

2 ŽIVLJENJE ISTOSPOLNIH PARTNERJEV

2.1 Homoseksualnost skozi zgodovino

Pred francosko revolucijo je bila homoseksualnost obsojena za zločin, ki se je kaznoval s smrtjo, v 19. stoletju postane homoseksualnost bolezen, v 70h letih prejšnjega stoletja se diskurz premakne v kroge psihiatrije. Homoseksualnost postane še ena od oblik bolezenskih odvisnosti, ki jo je mogoče spremeniti in pozdraviti (Kuhar 2003).

Včasih zločinci, bolniki, danes pa enakopravni? Svetovna zdravstvena organizacija je homoseksualnost s spiska duševnih bolezni uradno umaknila 17. maja 1990 (World Health Organisation 2011). Istospolna razmerja se pojavijo kot nov način življenja, ki so le še ena od alternativ. Obdobje dvajsetih let je kratka doba, da bi drastično spremenila mnenje in predsodke ljudi, ki so bili tako s strani medijev, zdravstvene stroke in drugih vpeti v mišljenje, da je homoseksualnost nekaj napačnega in nesprejemljivega. Ideja zdrave, normalne heteroseksualnosti, proti novi ideji o homoseksualnosti. Še zmeraj so vidni takšni in drugačni diskurzi, ki se prepletajo v javnosti in ne dajo statusa enakopravnosti, saj se še zmeraj razlaga o homoseksualnosti kot nečem, kar je treba popraviti, nekaj kar enostavno ni normalno. Težko je sprejeti tovrstne spolne prakse, način življenja, kot nekaj vzporednega, podobnega heteroseksualnosti, saj bi s tem izničili primat heteroseksualnosti, kot neke edine, ustaljene prakse. S tem pa tudi heteroseksualnost ni več edino možno biološko dejstvo, tu je še novo prebujena homoseksualna zavest, ki se vztrajno drži in premaguje vse poskuse nasilnega zatiranja (Kuhar 2003).

2.2 Življenje LGBT v Sloveniji danes

Življenje populacije lezbijk, gejev, biseksualcev in transeksualcev (populacije LGBT), je vse prej kot sanjsko. Področje intime in partnerskih zvez doživlja v zadnjem desetletju velike spremembe. Izpostavljeni smo 24-urni globalizaciji, mediji nas bombardirajo z reklamami in videospoti, ki odražajo ameriško-zahodni način življenja. Tudi v razmerjih se pozna ta vpliv, demokratičnost in odprtost prodirata v medsebojne odnose večine izmed nas. Moderni način življenja in utrip mesta terjata svoj davek. Spremembe so doživeli vsi, ne glede na spolno usmerjenost in barvo kože. Čista razmerja naj bi bila odvezana družbenih determinant in veljavna za vse. V vseh razmerjih iščemo neko zadovoljstvo s partnerjem. Išče se neka minimalizacija vpliva družbe na partnersko zvezo. Po nekaterih karakteristikah se istospolne in heterospolne zveze ne razlikujejo bistveno, vendar pa je bistveno drugačna njihova umestitev in kontekstualizacija v družbenem okolju. Kljub vsem spremembam, ki so se zgodile, je favorizacija heteroseksualnosti ter stigmatizacija homoseksualnosti tisti prevladujoč družbeni vsakdan. Geji in lezbijke doživljajo v Sloveniji velike pritiske s strani heteronormativne družbe. Sodelujoči v empirični raziskavi so zelo pozno stopili v prvo istospolno razmerje v primerjavi s heteroseksualno populacijo. Razlogov je več, bistveni pa so družbeni pritiski k heteroseksualnosti. S tem so bili respondenti prisiljeni v formiranje heteroseksualnih razmerij veliko pred istospolnim razmerjem. Naslednji razlog je strah pred stigmatizacijo in proces oblikovanja homoseksualne identitete, ker že samo razkritje le-te terja ogromne napore in železno voljo. Nenazadnje pa so socialni prostori za spoznavanje istospolno usmerjenih ljudi zelo zožani in precej redki. Taki prostori so večinoma skoncentrirani v večjih urbanih središčih (Ljubljana, Maribor,...). V primerjavi s preteklostjo so stvari napredovale, vendar so še vedno nezadovoljive. Partnerje so anketiranci spoznali v krogu prijateljev ali v klubih in diskotekah, kjer se zbirajo večinoma homoseksualni pripadniki. Nekaj pa jih je partnerja našlo preko socialnih omrežij na internetu. Prav ta omogoča diskretnost, anonimnost in skoraj nično izpostavljenost stigmatizaciji, zato ni čudno, da je ta način spoznavanja v porastu (Švab 2005).

V primerjavi s preteklostjo se danes geji in lezbijke prej odločajo za vstop v istospolno razmerje. Temu botruje zgodnejše razkrivanje istospolne usmerjenosti in tudi sprejemanje homoseksualnosti v družinskih in prijateljskih krogih je večje. V nasprotju z intimnim krogom življenja je tu širše družbeno okolje, kjer vlada

precejšen strah pred razkritjem zaradi razširjene homofobije. Istospolno usmerjeni se v različnih javnih prostorih soočajo s težavami, kako živeti s partnerjem odkrito partnersko razmerje in se pri tem izogibati homofobnim reakcijam družbe. Vsi smo na večernih poročilih zasledili, kako v določenih javnih lokalih s homoseksualci fizično obračunavajo, jih žalijo in šikanirajo. Večina vprašanih je svojo homoseksualnost na ulici prilagodilo z mero mimikrije, medtem ko v zasebnosti in prijateljsko družinskih krogih tudi fizično in intimno izražajo svoj odnos do partnerja. V javnosti pa ostaja odnos prijateljski, da kar najmanj bode v oči (Švab in Kuhar 2005).

Razkritje homoseksualnosti v prijateljskem krogu večinoma prinaša pozitiven odziv in veliko mero razumevanja. Reakcije staršev v primerjavi s prijateljskimi pa so precej slabše. Strah pred očetom je še vedno najbolj razširjen, zato se jih tudi večina najprej razkrije materam šele nato očetom, če sploh. Na dolgi rok razkritje ne vpliva bistveno na kvaliteto razmerja s starši, kar pa še ne pomeni, da lahko posamezniki v družinskem krogu živijo odprto homoseksualno življenje. Razkritje širši družini pa je podobna zgodba kot razkrivanje v javnosti. Nekateri se pokažejo in odvržejo vse tančice ne glede na vse, nekateri pa so bolj subtilni in držijo stvari zase kot družinsko oz. javno skrivnost (Švab in Kuhar 2005).

Delitev dela in funkcij v istospolnih razmerjih sicer ne posnemajo heteroseksualnih razmerij, vendar delujejo na enak način. Intimna razmerja zahtevajo, ne glede na spolno usmerjenost, delo na odnosih, reflektivnost, zavezanost ipd. Delitev vlog in funkcij tako prepuščajo spontanemu razvoju dogodkov. Kuha tisti, ki raje kuha in pospravlja drug partner. Organizacija je tudi prilagojena na urnik posameznega partnerja, delo opravi tisti, ki ima takrat čas. Splošno gledano si homoseksualni pari bolj enakopravno razdelijo dela v gospodinjstvu, saj njihova delitev ni omejena s tipiziranimi normami kot so tipična moška in tipična ženska dela (Švab in Kuhar 2005).

Glede sklenitve istospolne partnerske skupnosti pa danes potekajo razprave na nivoju sprejemanja novega Družinskega zakonika. Zakonodajalci se trudijo urediti pravno praznino, ki je nastala z razvojem moderne družbe, saj homoseksualna razmerja nujno potrebujejo zakonsko ureditev in enakopravnost, kot jo narekuje Ustava Republike Slovenije (Ustava RS 2011). Urejeni bodo vsi aspekti homoseksualnih razmerij, vključno z njihovimi potencialnimi otroci, kamor štejemo biološke otroke enega od

partnerjev in tudi posvojene otroke.

Ob raziskovanju istospolno usmerjenih in še posebej njihovih partnerskih zvez opazamo, da so zelo homogeni in raznoliki. Živijo na različne načine z vsakodnevnimi pritiski javnosti in družbe. Posledično je vsakdanje življenje gejev in lezbijk privatizirano in zaprto v zasebne kroge (družina, prijatelji), ki delujejo kot podporna mreža v izrazito hostilnem okolju. So subkultura, ki v Sloveniji potrebuje zakonsko ureditev in podporo širše družbe.

3 ISTOSPOLNE DRUŽINE KOT DRUŽBENI FENOMEN

“S spreminjanjem družin se starševstvo razširja na različne oblike socialnega starševstva. S pojavom istospolnih družin se spreminja družbeni pomen starševstva: starša otroka nista nujno v heteroseksualnem razmerju” (Švab 2010).

Preden začnemo razlagati pomen družine in kakšna naj bi ta bila, je potrebno razumeti, da je pojem družine zelo širok in fleksibilen ter družbeno odvisen. Družino v sociološki sferi pojmuje kot dvogeneracijsko skupnost enega ali več odraslih, z vsaj enim otrokom, odvisnim od staršev (Rener in drugi 2006). Pomen družine nekoč in danes se je drastično spremenil. Ni pa se spremenila konotacija, katere družine prednjačijo in poosebljajo tisto naravno obliko in katere družine so atipične, neobičajne, deviantne družine. Raziskovalna vprašanja se vse preveč osredotočajo na to, ali so omenjene neobičajne oblike sploh primerne za otroke oz. če so ti starši primerni. Poudarja se pomembnost tipa družine, pozablja pa se na relevantnost drugih kontekstualnih vprašanj, zakaj do takih družin prihaja (Featherstone 2004).

Kot je evidentno skozi potek zgodovine, so bili vsakršni odmiki od heteronormativne oblike prave družine problematični. Zato tudi ni nič drugače, ko je govora o istospolnih družinah. Gre za socialno starševstvo, ki temelji na družbenem odnosu in je zatorej nasprotje biološkega. Socialno starševstvo, ki je evidentno (ne nujno, lahko je eden od staršev tudi biološko povezan) pri istospolnih družinah, ne temelji na krvi, temveč na socialno-čustveni vezi (Sobočan 2009).

Korenine takšnega omalovaževanja se dotikajo krščanske utemeljenosti jedrne

družine zgolj na krvnih povezavah. In prepričanja, ki temeljijo na tem, so vzrok tovrstne tabuizacije. Obenem pa se je potrebno spomniti na evropsko zgodovino institucije krščanske cerkve, ki je od 4. stoletja naprej stigmatizirala socialne oblike starševstva in dajala veliko prednost biološkim povezavam med družinskimi člani (Zaviršek 2009).

Včasih so bile poroke dogovorjene, status ženske je bil precej nižji, patriarhizem je bil bolj izrazit, ločitve pa v večini niso bile najboljša izbira. Število otrok je bilo večje, zakonske zveze pa so bile omejene (in še vedno so) na zveze med žensko in moškim. Kljub pogledom najbolj konzervativnih so stvari danes le malce drugačne. Norma, kakšna naj bi družina bila, je predpostavka, da vse družine, ki ne spadajo v kalup normativne oblike, pred samim ustvarjanjem svoje družine otepajo diskriminacije in vnovič dokazujejo svojo pravilnost in zavračajo nenaravnost. Susan Golombok (Golombok 2000), ena najbolj znanih raziskovalk atipičnih družin, predstavi tri najbolj ukoreninjene argumente, ko je govora o takih družinah. Odmik od prevladujoče norme dvostarševske heteroseksualne družine izpostavlja večje tveganje za otroka. Drugi vidik se v argumentaciji ukvarja z vprašanjem o tipu/strukturi družine; ali sta v družini dva starša, dve materi, homoseksualni ali heteroseksualni starši in ne o pomembnosti kakovostnih družinskih odnosov. Zadnja skupina predpostavk se nanaša na stereotipne in s predsodki obarvane zaključke, kakšni otroci naj bi prihajali iz tovrstnih družin, npr. da naj bi istospolni starši vzgajali otroke homoseksualce. Golombokova izpostavlja, da otroci, ki od svojega rojstva živijo v družinah, s katerimi niso nujno gensko povezani, nimajo v primerjavi z otroci iz tipičnih tradicionalnih družin nič več psiholoških težav. Tu pa se zopet pojavi pomembnost dajanja prednosti kakovosti odnosov v družini, saj niso problematične oblike same, temveč kaj se dogaja v njej (Featherstone 2004).

3.1 Tradicionalni pritisk RKC

Nekoč so bile identitete bolj "podane" s strani staršev, družbenih norm, partnerstva in ostalih socialnih mrež. Vse od feminizma dalje ženske stremijo k večji enakopravnosti na vseh področjih, predvsem v profesionalnih vlogah, ne le v vlogi žene in matere. Osnova za reprodukcijo je združitev moškega in ženske, saj sta tako lahko nadaljevala svoje "reproduktivno poslanstvo"- ideja, ki ima svoje korenine v tradicijah krščanstva.

Friderik (2006) povzame konzervativni vidik, zakaj istospolnih partnerjev ne moremo izenačevati s heteroseksualnimi partnerji. Partnerstva se naj ne bi izenačevala prav zaradi biološkega vidika, spočetja novega življenja. Nenazadnje naj bi bila zakonska zveza skorajda sveta ustanova - skupnost moža in žene, kjer je glavni namen/cilj prav spočetje in vzgoja otrok.

Rahel odmik od teh tradicij je evidenten v dejstvu, da se danes pari ne poročajo več v tako velikem številu kot so se nekoč, nezakonski otroci so del družbe in ne predstavljajo več "pankrtstva" (RS statistika o rodnosti otrok poroča o upadu rodnosti ter povečanju rojenih otrok v izvenzakonski skupnosti), samske matere in očetje ter homoseksualni starši pa dopolnjujejo demografsko sliko današnje družbe. Biološki odnosi torej niso več ključni dejavnik za ustvarjanje družine (Sieder v Friderik 2006, 255). Zatorej je ne le nesmiselno izključevati istospolne družine in jih z nepriznavanjem navidezno "izbrisati" iz naše družbe, temveč tudi nemoralno.

3.2 Možnosti istospolnih partnerjev za ustvarjanje družine

Pari, ki sebe odkrito predstavljajo v lezbičnih in gejevskih razmerjih, se na več načinov aktivno odločajo za raznovrstne poti kako priti do otroka in ustvariti svojo družino.

Možnosti so različne: posvojitve, krušno starševstvo, za lezbijke pa je mogoča tudi odločitev za umetno oploditev z znanim ali neznanim darovalcem sperme. S tem imata obe materi možnost priti do biološko svojega otroka oz. do možnosti posvojitve s strani druge partnerke. V tistih državah, kjer je gejevska posvojitev mogoča, lahko gejevski pari posvojijo ali pa prevzamejo vlogo darovalca pri lezbičnih družinah ali samskih materah in odigrajo del očetovske vloge. Nihče ne more preprečiti istospolnim partnerjem, da ne bi imeli svojih družin, s svojimi otroci (Urek 2005).

4 VZGOJA OTROK

Stereotipi še vedno zaznamujejo večino razprav o tem, kakšna naj bi bila primerna vzgoja, odstopanja pa so nezaželjena. Stereotipe spremljajo močna čustva, ki so nam "vcepljena" že od malih nog, zato je na nek način razumljivo, da določen delež ljudi ne more razumeti nekaterih načinov življenja, obenem pa jim kljub temu ne pripada

pravica trditi, da je njihov način edini in pravi. Danes se bolj kot kdajkoli postavljajo vprašanja o homoseksualcih, njihovem načinu življenja, predvsem pa o njihovih pravicah in možnostih na področju poroke, otrok, posvojitve. Izpostavljen je vidik vpliva starševe spolne usmerjenosti na razvoj otroka in njegovih bodočih seksualnih preferenc.

Homofobna stališča družbe so v zvezi z gejevskim in lezbičnim starševstvom še vedno množično globoko ukoreninjena. Nasprotniki starševstev niso le "nasprotniki" in zagovorniki tradicionalne družbe, tudi določene lezbijke in geji so ponotranjili to prepričanje. Strah, da bi sami vzgojili homoseksualne otroke (kljub dejstvu, da je večina homoseksualcev rojenih in vzgojenih v heteroseksualnih družinah) ter stereotip, da naj bi homoseksualci zlorabljali otroke, vpliva na stališča teh ljudi.

Wardle (Wardle v Stacey in Biblarz 2001, 161-162), kot eden vidnejših zagovornikov diskriminacije, večinoma podpira svoje argumente z delom avtorjev Camerona in Landessa. Wardle poudarja, da so otroci iz istospolnih družin bolj izpostavljeni sledečim problemom:

- 1) otroci homoseksualnih staršev so bolj nagnjeni k problemom seksualne in spolne identitete (sexual and gender) in so zato bolj nagnjeni k homoseksualnosti
- 2) istospolni starši so bolj promiskuitetni in zato bolj nagnjeni k nadlegovanju svojih otrok
- 3) otroci imajo večje možnosti da izgubijo enega od staršev zaradi aidsa, zlorabe prepovedanih substanc ali samomora ter so bolj nagnjeni k depresiji in drugim oblikam duševnih bolezni
- 4) istospolni pari so manj stabilni in zato bolj nagnjeni k ločitvi
- 5) otroci so bolj izpostavljeni diskriminaciji in stigmatizaciji ter krhkim odnosom s svojimi sovrstniki

Wardle tudi omeni tako imenovani koncept 'fatherlessness', ki predpostavlja, da so otroci iz lezbičnih razmerij bolj izpostavljeni: delinkventnosti, zlorabi različnih substanc, nasilju, zgodnji nosečnosti, težavam z učenjem, revščini in nagnjenosti k samomoru (Stacey in Biblarz 2001).

Nenehno opozarjanje na možnost čustvene stiske otrok iz homoseksualnih družin, kot so recimo anksioznost, depresija in pomanjkanje samozavesti, zamegli dejstvo, da večina raziskav, ki preučuje vpliv starševske seksualne identitete na otrokovo počutje, ne pokaže bistvenih razlik med otroci hetero ter homoseksualnih družin (Stacey in Biblarz 2001).

Problem metodologije – večina literature, ki podpira istospolno starševstvo, predvideva, da so heteroseksualni pari norma in predstavlja istospolno starševstvo kot nekaj manjvrednega (inferiornega). Torej so vsi dokazi usmerjeni k hierarhičnosti heteroseksualnega nad homoseksualnim starševstvom, ne analizi dejanskih razlik o vplivu obeh tipov starševstev (Stacey in Biblarz 2001).

Drugi problem leži v dejstvu da večina raziskav predvideva, da ni večjih oz. nikakršnih razlik med otroci, ki odrastejo v homo/heteroseksualni družini. Stacey in Biblarz zavračata tovrstne raziskave, saj menita, da na podlagi teorij, kot je “Social constructionist theory” (konstruktivna socialna teorija), otroci lahko svobodneje razvijajo svojo spolno identiteto v okolju, ki ga ustvarijo istospolni starši. Avtorja torej sledita teoriji, ki raziskuje otrokov razvoj in njegovo spolno orientiranost, ki ni povezana z okoljem ter tipom družine kjer otrok odrašča in ne vidi nikakršne povezave med spolno orientiranostjo staršev ter razvojem otroka in njegove spolne orientiranosti (lahko odrašča gej deček v heteroseksualni družini in obratno) (Stacey in Biblarz 2001). V zadnjem desetletju so nekateri psihologi začeli pozivati k raziskavam, ki ne bi bile usmerjene v utemeljitev čiste enakosti, temveč bi morale iskati pozitivne posledice/rezultate razlik med družinami, kot je npr. manjša stereotipnost otrok v istospolnih družinah. Še več, nekateri bolj radikalni strokovnjaki predlagajo popolno opustitev primerjalnih raziskav med hetero in homoseksualnimi starševstvi, z uvedbo novega tipa raziskave, ki bi se bolj ukvarjala s samimi težavami istospolnih staršev, kot so zatiranje in diskriminacija.

Stacey in Biblarz omenjata tudi problem definiranja vloge starša in njene/njegove spolne orientiranosti. “Kaj dejansko definira starša kot lezbijko, geja, biseksualca, ali heteroseksualca? Ali so to vedenjske, socialne, emocionalne ali politične kategorije?”. Na podlagi različnih raziskav (Katz, Seidman v Stacey in Biblarz 2001, 165) je bilo razvidno/potrjeno, da se pojem spolne identitete razlikuje ne le na podlagi kulture, časa in prostora, temveč je odvisna od posameznika.

Naslednji problem, ki ga avtorja izpostavi, je ta, da je odkrito (out of the closet) istospolno starševstvo nekakšen "novodobni fenomen". Problem temelji na dejstvu, da ne obstajajo raziskave, ki bi razlikovale vpliv starševe spolne identitete od drugih možnih vplivov, kot so: ločitev, novo partnerstvo in socialne posledice stigme so faktorji, ki vplivajo na razvoj otroka.

Vsaka družinska struktura je specifična, zato je postavitev vseh v neko hierarhijo oz. razvrstitev ni mogoča.

4.1 Spolna identiteta

Spolna identiteta je družbeni konstrukt. Sprejetje, udejanjenje in izoblikovanje te identitete je ključen pri razvoju vloge pri posamezniku. Zaradi tradicionalnih heteroseksualnih aspektov v družbi je razkritje te identitete še vedno stigmatizirano. Zatorej je tudi sprejetje te vloge toliko bolj zaznamovano in kompleksno (Kuhar 2001).

Ena od raziskav (R.Green et al.1986 v Stacey in Biblarz 2001) na področju spolnih preferenc raziskuje povezanost med izbiro igrač v obdobju otroštva in kasnejšo spolno usmerjenostjo (tiste, ki so tipične za male punčke in tipične za fantke). Raziskava je pokazala, da se otroci lezbičnih mater oblačijo manj stereotipno, igrajo z igračkami, ki so bolj nevtralne in nenazadnje obnašajo v skladu z netradicionalnimi vidiki, ki predstavljajo stereotip kulturne norme, kako naj se določen spol obnaša. V tej raziskavi so še posebej izpostavljene hčerke iz obeh tipov družin. Ena najopaznejših razlik je odstotek hčera z lezbičnimi materami, ki stremijo k opravljanju tradicionalno moških poklicev, kot so zdravnice ali pravnice (kar 53% le-teh, napram 21% hčerk iz heteroseksualnih zvez) (R.Green v Stacey in Biblarz 2001). Razlago rezultatov lahko iščemo v vplivu staršev na razvoj otroka. Kot trdita Kweskin in Cook (Stacey in Biblarz 2001), lezbične matere nič manj ne poudarjajo razlik med tem kaj je žensko in kaj moško. Po drugi strani pa bodo s svojimi preferencami, s tem mislita koliko se matere same počutijo ženstvene in hkrati enakopravne moškimi, vplivale na otrokove seksualne in spolne preference. Ena glavnih razlik po mnenju Stacey in Biblarz je mogoče najti v raziskavi Hoffer (1981). Iz raziskave je razvidno, da so samske heteroseksualne matere veliko bolj naklonjene ohranjanju razlik med dekliškim in fantovskim načinom vedenja, medtem ko so lezbične matere neobremenjene z

delitvijo le-tega (Stacey in Biblarz 2001).

4.2 Vloga staršev

Primarna socializacija, ki za otroka pomeni duševni in osebnostni razvoj, podan s strani staršev, v večini poteka v nuklearni družini. Tukaj nam starši/skrbniki predajo stališča, norme in mnenja, ki pa seveda v prihodnosti vplivajo na naše mišljenje, obnašanje in nadaljnje odločanje. Vplivajo tudi na našo osebnost, zato ni presenetljiv podatek, da so otroci, ki so odraščali v istospolnih družinah bolj "odprti", manj stereotipni, predvsem glede predsodkov o spolni usmerjenosti, ker se že od ranih let ne soočajo le z eno vrsto družine (mama in oče).

Problemi, ki lahko nastanejo v družinah, so lahko podobni tako v heteroseksualnih kot v homoseksualnih družinah. To pa zato, ker starši ne postopajo zmeraj na najboljši možen način oz. tega sploh niso zmožni (fizično ali psihično). Pomembno je, kaj se v dotični družini dogaja, ne toliko za kakšen tip družine gre (Urek 2005). V skoraj vseh raziskavah se kot kritična dejavnika pojavljata socialna izključenost, ki je posledica slabega finančnega stanja, ter nasilje (verbalno, fizično oz. sovražnost med staršema), ki najbolj vpliva na stanje otroka. Zatorej je zmotno misliti, da so homoseksualne družine kot take že v samem začetku neprimerne in se znotraj njih dogajajo otroškemu razvoju škodljive stvari.

Raziskave kvečjemu razzodijo v prid otrokom istospolnih staršev, kar je v nasprotju s predstavniki Civilne iniciative. Rezultati kažejo, da so otroci iz istospolnih družin, še posebej v času adolescence, bolj izpostavljeni diskriminatornemu in homofobnemu obnašanju s strani drugih, vendar kljub temu kažejo večjo psihično stabilnost (Tasker in Golombok v Stacey in Biblarz 2001). Tudi Golombokova izpostavi različne raziskave, ki so bile izvedene z različnimi metodologijami, v različnem geografskem in kulturnem območju, kjer rezultati kažejo podobno sliko. Identificiranje s svojim biološkim spolom in brez dejavnikov, ki bi kazali zmedenost glede svoje spolne identitete (Golombok 2000). Tudi delež istospolnih otrok vzgojenih v heteroseksualnih ali homoseksualnih družinah ne odstopa drastično (Golombok 2000).

Istospolni starši in otroci, ki odraščajo v istospolnih družinah, obstajajo že sedaj.

Nesmotno je zanikati in spregledati prav to ključno dejstvo. Lezbijke in geji že danes, medtem ko se zakonska ureditev šele ureja, vzgajajo svoje otroke na način kot to počnejo heteroseksualne družine. Delovanje v otrokov interes bo veljavno, ko otroke iz istospolnih družin zakonsko izenačimo z otroci iz heteroseksualnih družin.

4.3 Pravice otrok

Strah in negodovanje nasprotnikov predloga novega Družinskega zakonika povzročajo predvsem pravice otrok, za katerih dobrobit se tako skrbno bojijo in borijo. Wardle (Stacey in Biblarz 2001) pravi, da so moderne raziskave o vplivu spolne usmerjenosti staršev na razvoj otrok v večini le poredko kritične na račun istospolnih družin. Avtorja Stacey in Biblarz priznavata, da še vedno obstaja del literature (čeprav majhen), ki obravnava istospolno usmerjenost ali homoseksualnost kot duševno bolezen ali greh, kot recimo avtorja Cameron in Landess (Stacey in Biblarz 2001). Še bolj zaskrbljujoče dejstvo je, da so njune raziskave še vedno v uporabi pri različnih sodnih primerih kot utemeljitev proti istospolnemu staršestvu.

Pomembnost vrtcev in šol je pri oblikovanju otrok in odraščanju ključna. Če šolski sistem dotičnih otrok ne odrine na rob in jih ne obravnava kot deviantne in drugačne, se otrok ne počuti manjvrednega. Razlike, ki se pojavljajo med otroci, so največje v času adolescence, kjer njihov tip družine v večini postane dejavnik zbadanja. Vloga staršev je tudi tu zelo pomembna. Negativne izkušnje, ki jih mladostnik izkusi in njihove posledice so odvisne tudi od reakcije staršev in tega kako pristopijo do problema (Švab 2006). Zakonska regulativa bi omenjene težave minimizirala in uredila.

5 PRAVNI OKVIRI ISTOSPOLNIH DRUŽIN

LGBT populacija je ujeta v heteronormativni okvir, kjer izvaja pritisk in potiska istospolne posameznike v kalup heteroseksualnih vzorcev obnašanja in norm (Švab 2007).

Konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let 20. stoletja so partnerske pravice za istospolne partnerje postale vroča politična in pravna tema. Vzpodbudila sta jih dva

odmevna dogodka. Najprej so na Danskem leta 1989 uvedli institucijo t.i. registriranega partnerstva, nato pa je izšla zgodovinska rzsodba havajskega ustavnega sodišča leta 1993. Sodišče je ugotovilo, da je odrekanje pravice do sklenitve zakonske zveze istospolnim parom prima facie diskriminacija na osnovi spola, ki je v nasprotju z ustavo. Vse do danes se je zvrstilo veliko število sodnih primerov, ki so spremenili ustaljene sodne prakse in omogočili legalizacijo istospolnih partnerstev. Sodobne liberalne ustave obravnavajo zahteve marginalnih družbenih skupin kot uresničevanje temeljnih ustavnih pravic, temeljnih človekovih pravic in načel pravičnosti. Ovire predstavljajo zaviralni družbeni pojavi, kot so heteronormativnost, seksizem, spolni in seksualni predsodki ter homofobija. Vse te pojave pogosto dovoljuje, če ne celo ustvarja, nepopolno urejen in zastarel pravni sistem (Greif in Velikonja 2003).

Prvi korak k prenovi pravnih sistemov je zakonska regulacija istospolnih partnerstev. V državah zahodne Evrope privzema regulacija tri osnovne oblike: zakonska zveza, registrirana partnerska skupnost in neregistrirano partnerstvo, kar de facto pomeni skupna kohabitacija ali skupno gospodinjstvo. V Sloveniji je bil Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti sprejet junija 2005, kot pravni okvir posredovan iz organov Evropske Unije, v katero je v tistem času vstopala RS. Ta zakon sicer ne pozna zakonske zveze med istospolnima partnerjema vendar pa zajema vse ostale oblike partnerske skupnosti. Uzakonjeno sklenitev zakonske zveze med istospolnima partnerjema imajo le redke zahodnoevropske države (Nizozemska, Belgija) (Greif in Velikonja 2003).

Registrirano partnerstvo je institucija, ki v Sloveniji nadomešča institucijo zakonske zveze vendar pa se pravno formalno razlikuje od nje. Popolno zakonsko ureditev pa nudi samo novi Družinski zakonik, ki je trenutno v fazi sprejemanja. Prav sedaj poteka po celi Sloveniji akcija zbiranja podpisov za referendum, ki je usmeren proti sprejetju zakonika. V antipropagando se je vključila tudi Rimokatoliška cerkev, ki ima v Sloveniji še vedno močan vpliv, še posebej na podeželju (Greif in Velikonja 2003).

5.1 Povzetek predloga novega Družinskega zakonika

Nov zakonik predstavljajo javnosti kot hudič v pisni obliki, saj naj bi omogočal istospolnim skupnostim poroko in tudi posvojitev otrok, kar pa je proti verskim naukom. Nov zakonik bo zapolnil velike pravne praznine, ki so nastale z razvojem družbe v obdobju štiridesetih let, odkar je bil sprejet zadnji družinski zakonik. V novem zakoniku je poudarjena varnost najšibkejšega člana v celi zgodbi, otroka. Otrok in njegov zdrav, varen razvoj, je glavno vodilo pripravljalcem zakona. Izboljšan je položaj otroka pred sodiščem, ko gre za družinske zadeve (ločitve, preživnine...), saj bo otrok imel svojega zagovornika, ki bo skrbel za otrokove želje v postopku. Tudi reševanje teh zadev bo hitrejše, skrajšani bodo postopki, ko gre za izredne potrebe otroka in varovanje normalnega razvoja. Strokovnost in pooblastila Centrov za socialno delo bo okrepljena, da bodo lažje in bolje opravljali svojo osnovno funkcijo. Podrobneje so tudi urejene razmere glede otrok brez staršev (skrbništvo, rejništvo...). Glavno načelo je seveda korist otroka (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, v nadaljevanju MDDSZ 2011).

Pojem družine je v novem zakoniku razširjen tudi na družine z enim staršem ali osebo, ki skrbi za otroka (ni starš ali skrbnik...) in je skupnost pravno blizu družinski skupnosti staršev in otrok. Družine ne predstavlja skupnost med odraslim sorodnikom in mladoletnim sorodnikom četudi odrasli sorodnik individualno in trajno skrbi za mladoletnika, kajti med sorodniki, ki niso v razmerju starši - otrok, po našem pravu ni nobenih pravic in dolžnosti, niti dolžnosti preživljanja (MDDSZ 2011).

Družino ustvarja otrok, brez otroka ni družine. Življenjska skupnost moškega in ženske brez otroka ne pomeni družine, ne glede na to, ali gre za zakonsko zvezo ali za zunajzakonsko skupnost. Med člani veljajo medsebojne zakonske obveznosti in pravice (npr. preživljanje). Nov je tudi izraz starševska skrb, ki je primernejši od izraza roditeljska pravica tudi zato, ker nekateri starši v medsebojnih sporih izraz roditeljska pravica razumejo preveč posesivno in otroka štejejo kot lastnino.

Zakonska zveza je lahko tudi življenjska skupnost med osebama istega ali različnega spola. Podobno so urejene tudi zunajzakonske skupnosti, ki je ni treba dokazovati, če se v skupnosti rodi otrok. S tem zaščitimo otroka pred nepotrebnim dokazovanjem

časovnega obstoja skupnosti temveč je ta avtomatsko priznana. Zakonik omogoča sklepanje zakonskih skupnosti tudi zunaj uradnih prostorov in način sklepanja je razširjen. Zahteve po obličnosti so minimalne in lahko sklenemo zakonsko zvezo tudi brez prič in pooblaščenec (samo pred matičarjem), kar omogoča večjo diskretnost in zmanjšuje formalizem. Kot novost je tudi vpeljana možnost ponovitve slovesnosti ob jubileju sklenitve zakonske zveze. Zakoncem je omogočena tudi ureditev premoženjskega režima z ženitno pogodbo v katero po želji vključita svoje premoženje, ki se ne deli ob primeru prekinitve zakonske zveze (MDDSZ 2011).

Najbolj prenovljeno pa je poglavje, ki določa ukrepe za varstvo koristi otroka. Ukrepi so sedaj uzakonjeni in niso več izključno v domeni Centrov za socialno delo (odvzem otroka, namestitvev otrok v različne zavode...). Zakonik izrecno določa načelo dolžnosti države pri varovanju koristi otrok, če starši svojih dolžnosti ne izvajajo. Naslednje je načelo najmilejšega ukrepa proti staršem, ki skuša omiliti odvzem otroka staršem ter načelo ogroženosti kot pogoj za izrek ukrepa (če je otrok utrpel ali je zelo verjetno, da bo utrpel škodo). Nadzor nad ukrepi bodo še naprej izvajali Centri za socialno delo s pomočjo sodišča (MDDSZ 2011).

Predlog zakona vsebuje tudi določbe za pomoč parom in staršem v težavah, ne glede na to, v kakšni skupnosti živijo. Pomoč države je po predlogu v sistemu obveznega svetovanja pred sodnim reševanjem problemov med pari in starši v medsebojnem razmerju in v razmerju do skupnih otrok. Svetovanje naj bi izvajali centri za socialno delo z namenom, odvrniti stranke od pravde oziroma od nepravdnega postopka (MDDSZ 2011).

Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike v Republiki Slovenije (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2011) iz leta 1993 predstavlja kako se morajo istospolni partnerji soočati s stigmo in to ne le s starni družbe, temveč države same. Temeljni dokument družinske politike se na neki splošni ravni zavzema za druižinski pluralizem in priznavanje različnih družinskih oblik, medtem ko na drugi stani z izhodiščno definicijo družine kot življenjske skupnosti staršev in otrok izključi vse ostale zgoraj naštetne alternativne družinske oblike, med drugim istospolne partnerje (Urek v Švab 2003, 61-62).

Friderik v svojem članku želi predstaviti strategijo, ki predstavlja pravičnost in

enakost vseh zakonskih zvez, s čimer bi naredili konec neenakosti pred zakonom in s tem dali možnost svobodne izbire pri sprejemanju življenjskih odločitev vsem posameznikom (Sieder v Friderik 2006).

“Predlagatelji zahteve za ustavno presojo strank SD-LDS-ZARES in nepovezanih poslancev te pobude menimo, da smo že sedaj soočeni z vrsto neustavnih posledic (na katere nas je že opozorilo ustavno sodišče), v primeru zavrnitve družinskega zakonika na referendumu pa bo nastalo še dodatno neustavno stanje” (Socialni demokrati 2011).

5.2 Sprejem zakonika otežen - bojazen zatona družine

Izjave Aleša Primca, predstavnika Civilne iniciative proti uvedbi predloga Družinskega zakonika, napeljujejo k diskriminaciji vseh tistih posameznic in posameznikov, ki živijo v družinah, "ki po njegovem mnenju niso tradicionalne oziroma kot pravijo zagovorniki referendumu, ne izvirajo iz naravnega reda" in za slovensko družbo predstavljajo "demografski samomor" (24kul.si 2011).

Nasprotniki istospolnih partnerstev, družin in predvsem sprememb novega Družinskega zakonika, navajajo sledeče argumente zakaj istospolni partnerji ne bi imeli istih pravic kot heteroseksualni partnerji ter zakaj je tradicionalna družina tista prava. Menijo, da z izenačevanjem istospolne partnerske skupnosti zakonsko zvezo razvrednotimo, saj ne more opravljati svojega temeljnega poslanstva - spočetje in rojstvo otroka. Zanemarijo dejstvo, da obstajajo tudi heteroseksualni pari, ki se zavestno poročijo in odločijo, da otrok ne bodo imeli ali pa tisti pari, ki po naravni poti ne morejo imeti otrok. Z izenačitvijo bi tudi poslabšali situacijo klasične družine, zopet pa pozabljajo na obstoječe atipične družine, kot so že omenjene enostarševske, krušne družine. (Sieder v Friderik 2006, 255). Na ta način bi istospolni partnerji prišli do starševskih pravic, kar pa bi po njihovem mnenju škodilo otrokom, saj vsak otrok potrebuje mamo in očeta. Zopet se pozabi na vse tiste družine, kjer otroci živijo pri starih starših, kjer otrok odrašča samo z mamo ali očetom (heteroseksualci) in podobni, otroci pa so vseeno željeni in ljubljeni. Tudi manj verjetno je, da se bo ločil gejevski par z otrokom kot heteroseksualni par (Stacey 1996), kar zavrača trditve, da so homoseksualne zveze bolj krhke in ne predstavljajo dovolj trdne družinske osnove. Nenazadnje se vedno znova pojavlja vprašanje verskih vrednot, ki pozabljajo, da

živimo v sekularizirani, multikulturni in multiverski državi. Očitno smo na stopnji, kjer se o vrednotah odloča na individualni ravni.

Z argumenti zakaj sta vselej vedno boljša mama in oče, se predstavniki Civilne iniciative (24kul.si 2011) navezujejo predvsem na toplino, razumevanje in sprejemanje, ki naj bi ju heteroseksualna mama in oče sicer predala naprej svojemu otroku. Priča smo tako nasilju v družini, problemom z alkoholom in drogo, pa tudi zlorabe so na žalost prisotne v heteroseksualnih družinah, zato je ne moremo le slepo reči, da toplina in razumevanja v homoseksualnih družinah ne bo. Nasprotno, otroci v homoseksualnih družinah se razlikujejo le v tem, da že od malih nog niso obremenjeni s stereotipi, kot so nekateri ostali. Ostali dejavniki pa so čisto primerljivi z dejavniki standardnih družin. Seveda, otrok potrebuje ljubezen, nego in razumevanje, ampak do sedaj ni bilo dokazov, da tega ne bi doživel v homoseksualni družini.

Med nasprotniki so celo nekateri priznani psihoterapevti, kot je npr. Heliodor Cvetko, ki je za stran 24kul.si zapisal: "Protestiram proti vsem poskusom razvrednotenja tradicionalne družine, tudi v tem predlogu družinskega zakonika, saj za otroke v njih pomenijo slabšanje možnosti doseganja in ohranjanja občutka bazične sigurnosti, ter slabšanje možnosti za optimalni bio-psiho-socialni razvoj" (24kul.si 2011).

Trenutna zakonska ureditev ni enakopravna, ker posameznikom oz. predstavnikom istospolnih partnerjev, odreka temeljno pravico - pravico odločanja. Za mnoge je tudi trenutno veljaven Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti še zmeraj pomanjkljiv, saj v osnovi odreka istospolnim partnerjem temeljne pravice: enakopravnost, pravičnost in svobodo pred zakonom.

Strah pred zaskrbljujočo demografsko sliko je upravičen, ni pa usmerjen proti pravim razlogom zanj. Vedno več ljudi se razveže, število otrok v zakonskih zvezah upada. Alternativne družine so prej pravilo kot izjema, zato je tradicionalna oblika družine resnično ogrožena. Vse to se dogaja pred našimi očmi in takšno stanje je trenutna realnost. Enakopravnost istospolnih parov s heteroseksualci ne bi zmanjšala naših pravic in delovanja v družbi. Vse to je posledica ostalih družbenih dejavnikov; zaposlitev in finančna neodvisnost žensk, vprašanje abortusa, ločitve. Nenazadnje ljudje nismo več tako dovzetni in pripravljeni brezkompromisno sprejemati svojega partnerja, kot so to nekoč počele naše mame in babice. Vse to vpliva na drugačen

status zakonske zveze danes, v času brezobzirnega kapitalizma in globaliziranega vpliva zahodnega sveta. Vse to je in bo, ne glede na orientacijo posameznikov, še naprej determiniralo naša življenja in tudi življenja naših potomcev. Zato so argumenti tradicionalistov, da bo izenačitev statusa zakonskih zvez omajala svetost zakona, zmotni in nepotrebni. Homoseksualnost je potemtakem nekaj nečistega, nesvetega, kar vpliva ne le na pravno ureditev velike večine držav, temveč se spustimo vse do osebne stigme, ki jo homoseksualec v naši družbi že tako doživlja vsak dan.

Državni organi imajo dolžnost sprejeti in oblikovati tako zakonodajo, ki bo enakopravno ščitila in nalagala enake dolžnosti vsem tipom družin. Večina bi najbrž podprla zaščito le tradicionalne družine, kar pa nasprotuje načelu enakopravnosti, ki je eno temeljnih načel Ustave Republike Slovenije, kot najvišjega pravnega akta v državi. Pri odločanju v demokratičnih družbah je namreč vedno treba upoštevati zaščito manjšin, ne glede na mnenje večine, saj jih le tako lahko zaščitimo.

6 SKLEP

Judith Stacey je zapisala :

“Lezbične in gejevske družine so različno številčne, obstajajo v različnih oblikah, pripadajo različnim rasam, prihajajo iz različnih etničnih okolij, so različnih religij in veroizpovedi, so različno premožne, svojske in v njih se prakticirajo zelo različne spolne prakse. Bolj ko želimo uveljaviti neko dosledno načelo, s katerim bi opravičili tako predalčkanje, očitneje postaja, da kategorija “gejevskih in lezbičnih družin” bolj kot karkoli drugega kaže na razširjeno, institucionalizirano homofobijo. Nalepka “gejevska in lezbična družina” je znak za težave pri dojemanju in za čustveno ogroženost, ki jih doživi velik delež negejevske javnosti ob spoznanju, da so geji in lezbijke lahko sploh udeleženi v družinskem življenju.” (Stacey v Švab in Urek 2006).

Živimo v obdobju pluralizacije tipov družin (Švab 2001). Biološki odnosi niso nujen predpogoj za ustvarjanje lastnega potomstva. Glavni dejavnik, ki narekuje obliko družine, je izbira. Izbira, da si sami utremo pot v našem življenju. Sami izberemo način življenja, svoje cilje, nenazadnje izbiro partnerja in izbiro osnovanja svoje lastne družine. Z izbirami, ki so v družbi heteroseksualnega dela populacije, tako lahke in samoumevne. Skozi zgodovino smo bili priča, da se je vsaki novi, “alternativni” obliki družine prvotno večinsko nasprotovalo. Prav te iste, ki so bile nenaravne, škodljive, družbeno nesprejemljive, “nekrščanske”, so nam danes normalne, nevprašljive.

Skozi raziskovalna vprašanja sem prišla do zaključkov, da istospolne družine v Republiki Sloveniji še zmeraj nimajo zakonsko urejenega enakopravnega statusa, kot ga imajo heteroseksualne družine, zatorej še zmeraj prihaja do socialnih in pravnih ovir, ki jim onemogočajo nemoteno delovanje v družbi. Po drugi strani pa se v vsakodnevnem življenju še zmeraj soočajo z očitnimi in subtilnimi pritiski s strani večinske družbe. Že skozi ekskluzivo, da smo Mi tisti, ki odločamo o Njih, izražamo superiornost in izvajamo pritisk, ki nekomu drugemu narekuje življenje.

Pomembno je poudariti, da v svoji diplomski nalogi nisem želela vsiljevati mnenja in prepričanja ter pisati o tej temi, da bi prepričala vse. Želela pa sem pokazati, da so

istospolne družine podobne heteroseksualnim v marsičem, da so lahko enako dobri starši tako iz ene kot iz druge družine in nenazadnje, da je to njihova osnovna človekova pravica. Dejstvo je, da te družine že obstajajo in s tem, ko jim trenutna pravna ureditev ne da statusa enakopravne družine, jih izbrišemo iz naše družbe. Za nas potem te družine ne obstajajo. Da bo nov Družinski zakonik razvrednotil družino in njene vrednosti? Prav nasprotno. Družina bo ob sprejetju zakonika dobila širši pomen. Več kot polovica otrok v RS je rojena v izvenzakonski skupnosti, ki je v očeh RKC nečastna in neprimerna. Iz take družine prihajam tudi jaz. Meni se zdi moja družina normalna, prava. Naloga države je, da poskrbi za svoje državljane. Za vse enako. Če tega ni, je to odkrita diskriminacija in stigmatizacija, kjer pa so najbolj prizadeti prav otroci, ki živijo v istospolnih družinah. Otroci vseh nas so tisti, ki se bodo na dvorišču svojega vrtca ali šole igrali skupaj, neobremenjeno in brezskrbno. Tega se lahko naučimo tudi odrasli, ki smo preveč obremenjeni z določenimi predstavami, kaj je prav in kaj ni. Vsaka družina je normalna in nenormalna obenem. Vse so srečne in vse žalostne. Vsaka je unikatna. Naj bo še vsaka enakopravna.

7 LITERATURA

1. Featherstone, Brid. 2004. *Family life and Family support: A feminist Analysis*. New York: Palgrave Macmillan.
2. Giddens, Anthony. 2000. *Preobrazba intimnosti: spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba Cf.
3. Golombok, Susan. 2000. *Parenting: what really counts?* London: Routledge.
4. Green, Richard, Jane Barclay Mandel, Mary E. Hotvedt, James Gray in Laurel Smith. 1986. »Lesbian Mothers and Their Children: A Comparison with Solo Parent Heterosexual Mothers and their Children«. *Archives of sexual Behavior* (15): 167-84.
5. Greif, Tatjana. 2000. Otroci drugorazrednih državljanov: istospolne družine v pravu in praksi. *CKZ* 30 (207-208): 109-132.
6. --- in Nataša Velikonja. 2003. *Primerjalna analiza evropske zakonodaje na področju istospolnih partnerskih skupnosti*. Dostopno prek: http://www.ljudmila.org/lesbo/lesbo/1920/lesbo_19_20_analiza.pdf (6. september 2011).
7. Klampfer, Friderik. 2006. Pravičnost za istospolne pare. *Analiza: časopis za kritično misel* 10 (3): 3-34.
8. Kuhar, Roman. 2001. *Mi, drugi : oblikovanje in razkritje homoseksualne identitete*. Ljubljana: Škuc.
9. --- 2003. *Medijske podobe homoseksualnosti. Analiza slovenskih tiskanih medijev od 1970 do 2000*. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/edicija/seznam/14/mediawatch14.pdf> (15. avgust 2011).
10. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2011a. *Družinski zakonik*. Dostopno prek: <http://www.mddsz.gov.si/si/> (3. september 2011).
11. --- 2011b. *Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike v Republiki Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/resolucija_druzina.pdf (15. avgust 2011).
12. Renner, Tanja, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek. 2006. *Družine in*

družinsko življenje v Sloveniji. Koper: Založba Annales.

13. Sobočan, Ana Marija. 2009. Istospolne družine v Sloveniji. *Socialno starševstvo* (1-3): 65-86.

14. Sieder, Reinhard. 1998. *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana: Studia humanitatis.

15. Socialni demokrati. 2011. *Za oceno ustavnosti referendumu o družinskem zakoniku*. Dostopno prek: <http://www.socialnidemokrati.si/mediji/novica/610/za-oceno-ustavnosti-referenduma-o-druzinskem-zakoniku/> (30. avgust 2011).

16. Stacey, Judith. 1996. *In the name of the Family : rethinking family values in the postmodern age*. Boston: Beacon Press.

17. Stacey, Judith in Timothy J. Biblarz. 2001. How does the Sexual Orientation of Parents Matter? *American Sociological Review* (66): 159-83.

18. Švab, Alenka. 2003. Kako skrbna je država?: konceptualizacija skrbi v družinski politiki v Sloveniji. V *Labirinti skrbi: pomen perspektive etike skrbi za socialno politiko*, ur. Selma Sevenhuijsen in Alenka Švab, 51-73. Ljubljana: Mirovni inštitut.

19. --- 2005. Sprejeti med prijatelji, zavrjeni v družbi - istospolna partnerstva v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 21 (49/50): 139-153.

20. --- in Roman Kuhar. 2005. *Neznosno udobje zasebnosti: vsakdanje življenje gejev in lezbijk*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

21. Švab, Alenka in Mojca Urek. 2006. *Nove partnerske in družinske oblike – primer istospolnih partnerskih zvez in družin v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.

22. Švab, Alenka. 2007. Sociološki vidiki fenomena novega očetovstva: primer očetovstva in starševstva v lezbičnih družinah. *Teorija in praksa* 44 (1-4) 142-158.

23. Urek, Mojca. 2005. Lezbične in gejevske družine v Sloveniji: implikacije za socialno delo. *Družboslovne razprave* 21 (49/50): 155-174.

24. *Ustava Republike Slovenije*. 2011. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/?id=150> (1. september 2011).

25. Tasker, Fiona in Golombok Susan. 1997. *Growing up in a Lesbian Family*. New York: Guilford.
26. Zavirsek, Darja. 2009. Socialno starševstvo. *Socialno delo: časopis za teorijo in prakso* 48 (1/3): 3-17.
27. *World Health Organization*. Dostopno prek: <http://www.who.int> (17. maj 2011).
28. *Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS-U-I-425)*. Ur. l. RS 06-2010. Dostopno prek: <http://odlocitve.us-rs.si/usrs/us-odl.nsf/o/5EC66748A09C70A4C12575EF002111D8> (20. junij 2011).
29. 24.kul.si. 2011. *Argumenti za ohranitev zakonske zveze moškega in ženske*. Dostopno prek: <http://24kul.si/?id=8&fmod=0> (20. junij 2011).